

Marike Grubar

Douglas V. Porpora: *Reconstructing Sociology. The Critical Realist Approach*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015. 249 strani (ISBN: 9781107514713), 28,84 EUR

Kritični realizem kot filozofsko perspektivo je prvi utemeljil filozof znanosti Roy Bhaskar, ko je združil svojo teorijo *transcendentalnega realizma* in aplikacijo transcendentalnega realizma na družbo, teorijo pa poimenoval *kritični naturalizem*. V sociologijo je kritičnorealistični pristop pripeljala ena izmed najbolj (po)znanih sociologinj, Margaret Archer. Njen pristop, ki mu sama reče *družbeni realizem*, predstavlja modifikacijo Bhaskarjevega kritičnega realizma. Slednji se je v zadnjih treh desetletjih razvil v opisno in razlagalno elaboriran pristop, ki so ga poleg Archerjeve in Bhaskarja s svojimi deli utemeljili tudi Sean Creaven, Andrew Collier, Dave Elder-Vass, Justin Cruickshank, Caroline New, Andrew Sayer, Christian Smith, Douglas V. Porpora in drugi.

Ravno slednji, Douglas V. Porpora, v svojem najnovejšem delu *Reconstructing Sociology: The Critical Realist Approach* kritični realizem označi za filozofijo znanosti in ga postavi ob bok ostalim filozofskim nazorom, ki prevevajo sodobno sociologijo. Glavni namen njegovega dela je predstaviti kritiko sodobnih socioloških pogledov, predvsem tistih, ki prevladujejo v Združenih državah Amerike, in predstaviti alternativni pogled, ki ga ponuja kritičnorealistični pristop. Že v prvem poglavju z naslovom *Seven myths of American sociology* predstavi svoj pogled na kritični realizem, ki ga razvija skozi celo knjigo. V prvem poglavju – tej liniji pa sledi tudi v naslednjih poglavjih – pokaže, da etnografija in pripovedovanje zgodovine (angl. *historical narrative*) nista zgolj deskriptivni metodi, ampak imata tudi razlagalno moč. Pod vprašaj postavi mit, da je edina pravilna drža znotraj znanstvenega raziskovanja ta, da ostanemo vrednotno nevtralni, saj s pomočjo številnih primerov pokaže, da vrednotna nevtralnost ne pomeni vedno tudi objektivnosti. Tretji mit, ki se mu posveti, je prepričanje, da resnica ne obstaja, ker je vse zgolj relativno, zgolj družbeni konstrukt. Na laž postavi mit, da so edina pomembna znanstvena vprašanja tista, ki so empirična. Peti mit, s katerim se ukvarja na samem začetku knjige, so najrazličnejša sociološka prepričanja, ki zanikajo pomembnost zavestnega delovanja. S slednjim je delno povezan tudi šesti mit oziroma redukcija kulture na strukturo in obratno ter zanikanje razlik med strukturo in delovanjem. S tem mitom se Porpora ukvarja predvsem v poglavjih *Whatever happened to social structure?*, *Are we not men – or rather persons?* in *What and where is culture?* Zadnji mit je mit o neuporabnosti statističnih analiz, ker naj bi te predstavljale raziskovalno metodo, ki je izrazito pozitivistična.

Zakaj je kritični realizem nekaj, kar sociologija potrebuje, je glavno vprašanje oziroma rdeča nit, ki nas vodi skozi celotno delo. Vrh Porporove argumentacije pa najdemo v zadnjih dveh poglavjih z naslovom *Do we need critical realism? in So what do we do with it?* V predzadnjem poglavju Porpora kritični realizem primerja z drugimi teoretskimi in filozofskimi stališči znotraj sociologije. V nabor uvrsti različne metateorije, ki imajo velik vpliv na različne sociološke avtorice in avtorje, ter prevladujoče sociološke paradigme. V poglavju sooči njihove poglede na humanizem (in delovanje agensov, ki jih vodi njihov razum), objektivnost, intenzivne in ekstenzivne metode, pojem resnice in na vrednotno nevtralnost. Kljub temu da bralka oziroma bralec že poznata odgovor na vprašanje, ki je zastavljeno že v naslovu poglavja, Porpora s kopico ilustrativnih primerov pokaže, zakaj se kritični realizem loči od drugih metateoretskih perspektiv, predvsem pa opozori na dejstvo, da ne moremo misliti sociologije brez filozofije. Kljub temu da prav vsaka izmed obravnavanih perspektiv izhaja iz specifičnih ontoloških predpostavk, veliko sociologinj in sociologov namerno ali nenamerno pozablja nanje. Pomen kritičnega realizma je po avtorju namreč ravno v tem, da poudarja pomembnost naših ontoloških predpostavk, ki so sicer tranzitivne, spreminjajoče se, a vseeno pomembne, ko razmišljamo o ontološko resničnih objektih. Z drugimi besedami, naše znanje res ne določa preteklosti, a nam pomaga pri razumevanju njenih netranzitivnih ontoloških značilnosti.

Prav vsaka sociologinja in vsak sociolog izhajata iz določenih filozofskih predpostavk, ki se jih mogoče ne zavedata, a to ne pomeni, da te predpostavke niso pomembne ali da ne vplivajo na njuno delo. Posebnost kritičnega realizma je v tem, da razgali naše predpostavke in pokaže, da sociološki predmeti proučevanja niso nekaj, kar bi bilo zgolj v domeni sociologije. Ravno nasprotno, sociološki predmeti proučevanja zelo pogosto sovpadajo s predmeti poučevanja drugih ved, kot so npr. filozofija, psihologija, antropologija idr.

Porpora tako na koncu knjige bodoče in sedanje sociologe in sociologinje opozori, da kritični realizem ni zgolj ena izmed mnogih socioloških teorij. Ravno nasprotno, je filozofska perspektiva, ki jo lahko postavimo ob bok pozitivizmu, postmodernizmu in pragmatizmu. Zakaj je ravno kritični realizem tisti, ki omogoča produktivno znanstveno raziskovanje? Vsako relevantno znanstveno raziskovanje se začne v tistem trenutku, ko si raziskovalka ali raziskovalec zastavi vprašanje, katera vprašanja so že bila rešena, o katerih vprašanjih se ne razpravlja več in zakaj so postala pozabljena. Naslednji korak v takšnem znanstvenem raziskovanju je preverjanje, ali so pozabljena vprašanja in odgovori nanje pomembni za razumevanje temeljnih pojmov, ki predstavljajo glavna izhodišča določene (sociološke) smeri oziroma paradigme. Poleg osnovnih dveh korakov je bistveno, da smo v svojem raziskovalnem procesu nenehno pripravljeni premišljevat i o lastnih predpostavkah, o lastnem razumevanju prebrane literature, o tem, katere poglede podpiramo in zakaj. Drži, da opisani koraki niso nekaj, kar bi bilo značilno le za kritični realizem, a za razliko od ostalih paradigem kritičnorealistična perspektiva ne ponuja zagovora zgolj ene kanonične metode. Še več, bistvo, ki ga zagovornice in zagovorniki kritičnega realizma nenehno poudarjajo, je uporaba različnih raziskovalnih metod, ki se med seboj prepletajo oziroma dopolnjujejo. Z drugimi besedami, pristop, ki ga zagovarja Douglas Porpora, nam omogoča nenehno preverjanje naših filozofskih stališč, predvsem ontoloških, in razumevanja pojmov, ki so za sociologijo ključnega pomena. To so npr. pojmi, kot so struktura, kultura, delovanje, resnica, (družbeni) odnos, pravila, viri, vzročnost idr. Gre za pojme in raziskovalna vprašanja, ki jih ima znanstvena (družboslovna) skupnost za rešena ali nerešljiva. Resnično znanstveno raziskovanje, ki ga zagovarja Porpora, pa je tisto, ki ne išče resnice znotraj ene same študije. Je tisto, ki priznava, da je povsem probabilistično in zmotljivo, a kljub temu poskuša odgovoriti na velika ontološka vprašanja. Takšno raziskovanje je znanstveno odgovorno, saj pod vprašaj postavlja predpostavke, ki (že dolgo) veljajo za samozemne. Sociologija potrebuje raziskovanje, ki bo kritično do socioloških predpostavk in teorij, ki ne odsevajo realnosti človeškega delovanja. To pomeni, da potrebuje sociologinje in sociologe, ki bodo odpirali majhna in velika vprašanja, ki ne bodo omejena zgolj na sociologijo, in ki bodo, ko bo to potrebno, v svojem raziskovanju pripravljene in pripravljeni priznati, da obstajajo ustreznejše sociološke razlage, to je razlage, ki so bližje resničnosti. Z drugimi besedami, sociologija potrebuje kritični realizem.